

Astana'da Hazreti Sultan Camii – Kazakistan

Astana'da Nur Astana Camii – Kazakistan

Kazakistan'ın bağımsızlığına kavuşmasından sonra 6 Haziran 1994'te şehre tekrar Akmola ismi verildi. Kazakistan Yüksek Sovyeti'nin 6 Temmuz 1994 tarihli oturumunda başşehrin Almatı'dan (Alma Ata) Akmola'ya taşınması kararlaştırıldı. Bu ise Kazakistan tarihinde dördüncü başşehir değişikliği oldu. Kazakistan 1920'de ilk defa Özerk Sovyet Cumhuriyeti olarak kurulduğunda Orenburg başşehir yapılmıştı. 1925'te başşehir Orenburg'dan Kızılorda'ya, 1929'da Almatı'ya ve nihayet 1997'de Akmola'ya taşındı. 1994'ten itibaren Akmola 200.000 nüfusuyla bir başşehre uygun biçimde yeniden planlandı. 1995'te bunun için açılan uluslar arası yarışmayı Japonya'nın önde gelen mimarlarından birinin projesi kazandı. Bu proje temel alınarak şehri boydan boya ikiye bölen İşim nehrinin sol tarafı tamamen imara açıldı ve yeni yapılar inşa edilmeye başlandı.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev 20 Ekim 1997'de Akmola'yı Kazakistan Cumhuriyeti'nin başşehri ilân etti. 6 Mayıs 1998'de Akmola'nın ismi Astana olarak değiştirildi. Kazakistan'ın yeni başşehri Astana 10 Haziran'da çeşitli

ülkelerden gelen devlet adamları, aydınlar ve sanatçıların katıldığı büyük bir törenle dünyaya tanıtıldı. Başşehri Almatı'dan taşıma sebepleri Kazakistan başşehrini daha merkezî bir yere alınarak güvenliğinin artırılması, jeopolitik konumunun güçlendirilmesi, ülke ekonomisinin iyileştirilmesi ve canlandırılması temeline dayanıyordu. Ayrıca başşehir çok uluslu bir bölgeye taşınıp Kazakistan nüfusunu teşkil eden halklar arasındaki dostluğu koruma ve pekiştirme de amaçlanmıştı.

Başşehrin yeni yapısının bulunduğu İşim nehrinin sol sahilinde uzunlamasına büyük kamu binaları, konutlar, kültür ve ticaret merkezleriyle sosyal tesisler yer alır. Burada Kazakistan Millî Petrol Şirketi (KazMunayGaz), Ulaştırma ve Haberleşme, Savunma, Dışişleri bakanlık yapıları, Millî Kütüphane binası ve diğer kamu binaları yükselmektedir. Şehrin ana meydanının çevresinde senato ve meclis binaları, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Köşkü (Ak-Orda) ve diğer hükümet binaları sıralanmış, yeni bulvar ve meydanların merkezinde, üstünden bütün şehrin görülebileceği, 97 m. yüksekliğinde Bayterek (uzun kavak ağacı) Kulesi inşa edilmiştir. Astana, geniş caddeleri ve yapılarıyla Orta Asya'nın en modern şehirlerinden biri olma yolunda gelişmektedir. İngiliz mimarı Lord Norman Foster tarafından geleneksel Kazak keçe çadırı şeklinde tasarlanan Han Çadırı, Orta Asya'nın en büyük alışveriş ve eğlence merkezlerindedir. Yeni başşehrin görülmeye değer bir yeri de modern Kazakistan'ın bütün turistik mekânlarının maketlerinin bulunduğu Atameken etnik-anıtsal parkıdır.

Bağımsızlıktan sonra Astana'da Kazakistan'ın, hatta Orta Asya'nın en büyük camileri yapılmış, Katar Emîri Hamed b. Halife Âlû Sâni'nin malî yardımlarıyla inşa edilen Nur Astana Camii 2 Mart 2005'te ibadete açılmıştır. Kubbe yüksekliği 43 m. olan, 3930 m² bir alanı kaplayan, 5000 kişinin namaz kılabileceği cami Aşkabat'taki Türkmenbaşı Ruhu Camii'nden sonra Orta Asya'nın ikinci büyük mâbedidir. Bunun ardından 6 Temmuz 2012'de Kazak halkının kendi imkânlarıyla yapılarak ibadete açılan Hazreti Sultan Camii ise Orta Asya'nın en büyük camisi olma özelliğini taşır. On dört kubbesi, dört minaresi, 77 m. yüksekliği ve 17.700 m² kapalı alanı olan 10.000 kişilik cami bünyesinde ayrıca iki tâziye salonu, iki nikâh salonu, iki kütüphane, arşiv, imam lojmanları ve ofisleriyle bir lokanta bulunmaktadır. 1999'da

UNESCO tarafından "dünya şehri" ödülüne lâyık görülen Astana dinamik bir şekilde gelişen Kazakistan'ın parlak yüzü, aynı zamanda Kazakistan bağımsızlığının ve yenileşmenin sembolü kabul edilir. 2013 istatistiklerine göre nüfusu 808.429'dur.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Saray, *Kazakların Uyanışı*, Ankara 2004, s. 160-166; Nursultan Nazarbayev, *Avrasya'nın Kalbinde*, İstanbul 2005, s. 119-182; a.mlf., *Kazakistan Yolu*, Ankara 2007, s. 334-348; *Eski Devirlerden Günümüze Kazakistan ve Kazaklar* (trc. Abdulvahap Kara), İstanbul 2007, s. 488-491; Hülya Arslan, *Avrasya Ülkeleri*, İstanbul 2009, s. 44; *Tâvelsiz Qazaqstanın Sayasiy Tariyhı Vaqıyqalar Jlnaması*, Almatı 2010, s. 93-169; Abdulvahap Kara – Okan Yeşilot, *Avrasya'nın Yükselen Yıldızı Kazakistan*, İstanbul 2011, s. 35, 45; *Kazakistan Bir Yaşam Deneyimi*, İstanbul, ts. (Kazakistan Ankara Büyükelçilik Yayınları), s. 58-63; *Qazaqstan Ülttıq Entsiklopediya*, Almatı 1998, I, 487-489; Darhan Kıdıralı, "Kazakların Kutsal Eşiği Asitane, Astana", *Atayurt*, sy. 1, İstanbul 2009, s. 22-27.

ABDULVAHAP KARA

ÂŞIK ALİ ASKER

(1821-1926)

Azerbaycanlı halk ozanı.

21 Mart 1821'de Aşkılıse'de (Gökçe) doğdu. Babasının adı Almemmed, annesinin adı Perizad'dır. On üç-on dört yaşlarında iken ailesi yoksul olduğundan Kerbelâ-yi Kurban adlı bir kişinin yanında dört yıl uşaklık (nökerlik) yaptı. Bunun kızı Sehnebanı'ya âşık oldu. Kızın babası gençleri evlendirip Ali Asker'i de iç güveyi olarak almayı düşünürken kardeşi Pullu Meherrem, Sehnebanı'yı zorla oğluyla evlendirdi. Ali Asker ilk şiirlerini bu olay üzerine söylemeye başladı. Babasının aldığı sazla Kızılvenkli Âşık Alı'nın çırağı oldu ve beş altı yıl onun yanında kaldı. Bu arada geçimini ziraatla temin ediyordu. 1840'lı yıllarda Gökçe'nin Kızılbulak köyünde düzenlenen âşıklar yarışmasına katıldı ve ustası Âşık Alı ile atışmaya başladı.

Âşık Ali Asker

Sonuçta Ali Asker "A yağa yağa" dudak değmez tecnisıyla ustasını yendi. Ardından Kafkasya, Türkiye ve İran'ın çeşitli yörelerinde dolaşarak birçok âşıkla atıştı. Kırk yaşlarında iken Kelbecer yöresinin Yanşak köyünden Anahanım'la evlendi, bu evlilikten üç erkek, altı kız çocuğu oldu. En küçük oğlu Talib babasının âşıklık geleneğini devam ettirmiştir.

Sazı sol eliyle çalan Ali Asker, okuma yazma bilmediği halde kuvvetli hâfızası ve irticâlen şiir söylemesiyle tanındı. Söylediği şiirleri hemen ezberler ve çıraklarına da öğretirdi. Zamanla yirmiyeye yakın çırak yetiştirdi. 1915'te kardeşi Meşedi Saleh'in oğlu ve kendi damadı olan Kurban genç yaşta ölünce Ali Asker sazı bir daha eline almadı. 1918-1919 yıllarında Ermeni çetelerinin Gökçe'deki talan ve katliamından kaçarak ailesiyle birlikte Kanlıkent'e yerleşti. 1921'e kadar orada yaşadı ve ardından kendi köyü Aşkılıse'ye döndü. Bu yıllarda meydana gelen olayları, çekilen sıkıntıları şiirlerinde anlatmıştır. Aşkılıse'ye döndüğünde 100 yaşına rağmen sağlıklı yerindeydi. Kendisini tanıyanlar yakışıklı, uzun boylu, geniş omuzlu, kara gözlü, çatma kaşlı bir kişi olduğunu belirtir. 1922'de ölen eşi Anahanım'ın ardından 7 Mart 1926 tarihinde Aşkılıse'de vefat etti; öleceği günü önceden bildirmişti.

Kars-Iğdır yöresindeki söylentilere göre bir ara İstiklâl Savaşı'yla ilgili söylediği "Türkler'in" redifli övgü şiirinden dolayı Rus yönetimi tarafından hapse atılmış, yedi sekiz ay hapis yattıktan sonra tahliye edilince Türkiye'ye gitmek istemiş, ancak kendisine izin verilmemiştir. Âşık Ali Asker kendi devrinde ve daha sonra yetişen Azerbaycan âşıkları üzerinde derin izler bırakmış, Kuzey Azerbaycan'da "Dede" unvanıyla anılan büyük âşıklardan kabul edilmiştir. Âşık edebiyatının bütün nazım türlerinde şiirler söylemiş; hem klasik şiir geleneğinde başarılı olmuş, hem de âşık şiirinin zor kabul edilen, oyun ve maharete dayalı "dil dönmez", "dudak değmez", müstezad, tecnis gibi nazım biçimlerinde mükemmel örnekler ortaya koymuştur. Onun "geraylı" ve koşmaları ise âşık şiirinin en güzel örnekleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca Gence-Gökçay yöresinde Ruslar'a ve Ermeniler'e karşı mücadele eden kaçak Deli Ali hakkındaki "Hacer Hanım" ve "Deli Ali Dastanı" başta olmak üzere bazı hikâyeler de yazmıştır. Aşk, tabiat, sosyal sorunlarla dinî ve ahlâkî konulardaki şiirleri halk tarafından ezberlenmiş, ağızdan ağıza günümüze kadar gelmiştir. Özellikle

güzellemeleri meşhurdur. Bu tarz şiirleri rahat söylenişleri, anlamca zenginlikleri, şekil bakımından mükemmellikleriyle dikkat çeker. Türkiye, İran, Ermenistan ve Gürcistan gibi geniş bir coğrafyaya yayılan şiirleri bu bölgelerde yetişen âşıkları etkilemiş, bir kısmı da türkû olarak okunmuştur.

Azerbaycan âşıkları Ali Asker'in hayatına dair *Elesger'le Sehnebanu*, *Elesgerle Deli Ali*, *Elesger'in Karabağ'a Toy Seferi*, *Anahanım'ın Küsmesi*, *Elesger'le Âşık Hüseyin Hakkında Rivayet*, *Elesger'le Şair Nağı*, *Âşık Elesger'in Nahçıvan Seferi* gibi halk hikâyeleri söylemiştir. Ali Asker'in ilk olarak Hümmet Elizade tarafından toplanan şiirleri 1934, 1935 ve 1937 yıllarında basılmıştır. Doğumunun 150. yılı 1972'de resmî törenlerle kutlanmış, mezarı üzerine heykeli dikilmiş, torunu İslâm Elesgerzâde'nin derlediği şiirleri *Âşık Elesger* adıyla yayımlanmıştır (düzenleyenler: E. Ahundov, M. H. Tehmasıb, I-II, Bakû 1972), Tanınmış şairlerden Osman Sarıvellî onun hakkında *Güdretili Şair*, *Ustad Senetkâr* adıyla bir monografi yazmış ve sanatkârlığını tahlil etmiş (Bakû 1971), Zeynelabidin Yıldırac da (Makas) *Âşık Elesger* ismiyle bir mezuniyet tezi hazırlamıştır (1974, Erzurum Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü). Ayrıca Nizamettin Onk ve İslâm Elesgerzâde şairin hayatı, edebî kişiliği ve etkilerine dair bir incelemeyle birlikte şiirlerini *Göççeli Âşık Elesker* adıyla yayımlamışlardır (Ankara 1987).

BİBLİYOGRAFYA :

Nizamettin Onk, *Göççeli Âşık Elesker*, Adapazarı 1964; Paşa Efendiyev, "Âşık Elesger", *Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatı*, Bakû 1981, s. 211-222; *Azerbaycan Âşık Şiiri: Âşık Elesger* (haz. Haver Aslan), İstanbul 1984; *Âşık Elesger* (haz. İslam Elesgerov), Bakû 1988; İslam Elesger, "Âşık Elesger", *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, Bakû 2004, I, 568-581; Selim Refik, "Azerî Halk Edebiyatında 'Deli Ali' Destanı", *AYB*, sy. 23 (1933), s. 415-419; "Âşık Elesger", *Azerbaycan Sovet Ensiklopediyası*, Bakû 1976, I, 513; Yavuz Akpınar, "Elesger", *TDEA*, III, 21-22.

YAVUZ AKPINAR

ATAÇ, Nurullah (1898-1957)

Cumhuriyet dönemi eleştirmeni
ve deneme yazarı.

23 Ağustos 1898'de İstanbul Beylerbeyi'nde doğdu. Hammer'in Osmanlı tarihine dair meşhur eserinin önemli bir kısmını *Devlet-i Osmâniyye Tarihi* adıyla Türkçe'ye çeviren Maliye nâzırlarından Mehmed Atâ Bey'in oğludur. İlkokuldan sonra bir

süre Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nde okudu. Dördüncü sınıfta iken buradan ayrılarak tahsil için Cenevre'ye gitti. Ancak babasının ölümü üzerine (1919) geri dönmek zorunda kaldı ve bir süre Dârülfünun'da edebiyat derslerini takip etti (1919-1921). Fransızca'sını kendi kendine geliştirdi. Nişantaşı, Vefa, İstanbul ve Üsküdar liseleriyle Adana Lisesi'nde Fransızca dersleri verdi. Bir süre Ticaret Vekâleti'nde mütercimlik olarak çalıştı. Daha sonra Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi'nde mütercimlik, İlk Tedrisat Dairesi'nde şube müdürlüğü yaptıktan sonra tekrar öğretmenliğe dönerek Ankara Orta Muallim Mektebi'nde Türkçe, sanat tarihi ve Fransızca, İstanbul Pertevniyal Lisesi'nde, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulu'nda, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde ve Ankara Atatürk Lisesi'nde Fransızca hocası olarak çalıştı (1941-1945). 1945'ten itibaren Basın Yayın Umum Müdürlüğü'nde yayın şefliği görevinin ardından cumhurbaşkanlığı mütercimliğine tayin edildi (1951-1952). Resmî görevlerinin yanı sıra Türk Dil Kurumu'nda yönetim kurulu üyeliği ve yayın kolu başkanlığında bulundu (1951-1957). 17 Mayıs 1957'de Ankara'da öldü.

Yazı hayatına Yahya Kemal'in idaresi altında çıkan *Dergâh* mecmuasında Ahmed Hâşim'in *Göl Saatleri* üzerine bir eleştiri yazısı ve şiirlerle başlayan Ataç, kısa bir süre içinde şiirde başarılı olamaya çalışını anlayıp sadece tiyatro ve edebiyat eleştirileriyle deneme yazılarına yönelmiştir. Divan ve halk edebiyatı ile XVIII ve XIX. yüzyıl Fransız edebiyatına olan hâkimiyeti onun, yazı hayatında devrin diğer eleştirmenlerinden ayıran belli başlı özelliği olarak dikkati çeker. Ancak eleştirilerindeki subjektif tutumu kendisini eleştiriden çok deneme yazarlığına yaklaştırmıştır. 1940-1955 yıllarında *Akşam*, *Ulus*, *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Son Posta*, *Haber*, *Akşam*

Nurullah Ataç